

Antoon van Aken

DE DOOD VAN DE GROOT KHAN

Copyright © Antoon van Aken 2017 Alle rechten voorbehouden
2020 Tweede herziene druk
2021 Derde herziene druk

ISBN 9789402157307

Afbeelding omslag: Groot Khan Ögedei

INHOUDSOPGAVE

Deel 1 januari - april 1241	p. 5
Deel 2 november 1241 - januari 1242	p. 229
Deel 3 april - juli 1242	p. 261
Verantwoording	p. 273
Bijlagen	p. 275
Bibliografie	p. 277

DEEL 1

januari - april 1241

1.

De Hongaarse winter van 1241 was kouder dan andere jaren, alsof een ijzig monster zijn schaduw over het land wierp. In de Koninklijke burcht bij Gran waren de haardvuren hoog opgestookt, condenswater droop langs de muren naar beneden en de scherpe geur van brandend beukenhout vulde de tochtige vertrekken.

In de grootste zaal, op de bovenverdieping van het slot, zat Béla, de koning van de Hongaren in een grauwe vilten mantel voor een van de knappende vuren. Met zijn rechterhand krabde hij nerveus in zijn baard. Zoals elke winter werd hij gekweld door een brandende jeuk in de halsstreek, waarbij zijn huid rood opzwol. Pas in het voorjaar doofde de gloed in bruin-gele, schilferige korsten. Artsen hadden de plekken regelmatig onderzocht en waren eensgezind van mening dat ze veroorzaakt werden door pogingen van de duivel om bezit te nemen van de ziel van de koning. Bidden en lichamelijke onthouding waren volgens hen de beste remedie. Béla hield zich daar strikt aan, maar helpen deed het niet.

De smalle rechthoekige vensters, hoog in de vochtige muren vulden de zaal met een grijs, winters licht. Enkele fakkels wierpen grillige schaduwen op de wanden en de plavuizen vloer. Het was laat in de middag en Béla wachtte gespannen op de komst van de aartsbisschop van Gran, die elk moment uit Rome kon arriveren.

Plotseling waren er stampende laarzen te horen op de trap die naar de bovenverdieping voerde. Béla stond op, rechtte de rug en vestigde zijn blik op de deur waardoor de geluiden naar binnen drongen. In een wolk van fijne poedersneeuw betraden de aartsbisschop en zijn gevolg de zaal. Het geluid van rinkelend wapentuig begeleidde de dreunende voetstappen. De aartsbisschop, een grote rossige man met kolossale schouders en een bleek varkensgezicht, bleef enkele passen voor Béla staan. Zijn fletse blauwe ogen namen de koning uitdrukingsloos op. Toen boog hij licht en gromde: “Hoogheid, ik breng u de zegen van de Heilige Vader. Ik moet u dringend spreken.”

Béla was zoals altijd aangenaam verrast door de directe manier waarop de aartsbisschop ter zake kwam. Hij wuifde met een hand naar het gevolg. De mannen bogen één maal diep en verlieten toen in dezelfde dreunende pas de zaal.

De aartsbisschop ontdeed zich met een brede zwaai van zijn bontmantel en liet het kledingstuk zonder verdere plichtplegingen op de grond vallen. Onder de mantel droeg hij een kort maliënkolder en daaronder een lange

bruine pij. Aan een leren riem om zijn middel hing een breed zwaard, dat hij afdeed en naast de mantel op de vloer wierp. Toen warmde hij zijn handen bij het vuur en bracht intussen met korte, afgebeten zinnen verslag uit van zijn reis naar Rome.

“Slecht nieuws, hoogheid,” baste hij. “Gregorius heeft al uw verzoeken van de hand gewezen. Er komt geen kruistocht tegen de Tartaren. Volgens de Heilige Vader woont de Antichrist in het zuiden. Niet in het oosten.”

Béla voelde vreemd genoeg geen teleurstelling na die woorden. “Dus we staan er alleen voor?”

De aartsbisschop draaide zich om en keek de koning met door rook samengeknepen ogen aan.

“Niet helemaal, hoogheid,” antwoordde hij sussend. “Ik heb in Rome gehoord dat Hendrik van Silezië een leger op de been aan het brengen is. Hij is de enige die schijnt te beseffen welk gevaar ons bedreigt.”

Béla ging weer zitten en bood de aartsbisschop met een handgebaar een zetel aan. Die bleef met zijn rug naar het vuur staan en vroeg: “Hoe is de situatie in het oosten?”

Béla tuurde in het haardvuur terwijl hij antwoordde: “De Tartaren zijn bezig hun kamp bij Przemysl op te breken. Ze kunnen binnen enkele weken aan onze grenzen staan. Ik heb al extra troepen naar de noordelijke Karpatenpassen gestuurd, maar ik betwijfel of dat voldoende is. De meeste edelen hebben nog geen enkele bijdrage geleverd aan de verdediging van het koninkrijk.”

De aartsbisschop gromde. Zijn bleke gezicht kleurde roze.

“De stommelingen!” baste hij. “Begrijpen ze niet dat de tijd voor binnenlandse machtsspelletjes voorbij is? Dat een tolheffing meer of minder er niet meer toe doet nu al hun rechten door de Tartaren vertrapt dreigen te worden?”

Béla maakte een vertwijfeld gebaar. “Ik hoopte dat de paus een nieuwe kruistocht zou afkondigen. Aan een dergelijke oproep hadden de edelen zich niet kunnen onttrekken. U komt echter met lege handen. Ik vrees dat het nu onmogelijk is om ze massaal tot de strijd te bewegen.”

De aartsbisschop deed een stap naar voren. “U móét ze overtuigen van de ernst van de situatie, hoogheid. Met of zonder pauselijke zegen. Elke Hongaar dient naar een wapen te grijpen. De Karpatenpassen zijn onze enige verdediging. In het open veld maken we geen kans.”

Béla knikte gelaten. “Ik weet het. De edelen verzamelen zich over twee dagen in Pest voor een Grote Vergadering. Ik zal daar een laatste poging doen de eenheid te herstellen. Maar ik vrees, dat het zinloos is. Iedereen heeft ruzie met iedereen en allemaal haten ze hun koning.”

Wanhopig keek hij de aartsbisschop aan. “Waarom hebt u Gregorius niet op andere gedachten kunnen brengen?”

De kerkvorst draaide zich weer naar het vuur, warmde kort zijn handen, hoestte rochelend toen een wolk rook hem in het gezicht sloeg en nam plaats op een zetel rechts van de koning. “De Heilige Vader, is geen schim meer van de man die hij ooit was. Hij zit als een lappenpop op de pauselijke troon en alleen zijn lippen bewegen nog. Een kanunnik moet elk woord herhalen want hij is niet meer te verstaan.”

De aartsbisschop zuchtte diep en vervolgde toen: “Het is het oude liedje. Gregorius is ervan overtuigd dat keizer Frederik de Antichrist is. De Tartaren zijn volgens hem de troepen van Paap Jan door God gezonden om definitief met Frederik af te rekenen.”

Hij lachte hol na deze woorden. “Ik moet er van Gregorius bij u vooral op aandringen om de Tartaren ongehinderd doorgang te verlenen, zodat ze zo snel mogelijk tegen de keizer kunnen worden ingezet.”

De aartsbisschop zweeg. Béla reageerde niet. Hij keek naar boven en zag dat door de vensters hoog in de muur geen licht meer naar binnenviel. Enkele dienaren slopen de zaal binnen en begonnen extra fakkels te plaatsen. Béla dacht aan Frederik, de keizer van het Heilige Roomse Rijk. Hij had die verwaande kwast in zijn zijden gewaad een paar keer ontmoet, de laatste keer bijna vijf jaar geleden bij de heiligverklaring van Béla’s zus Elisabeth in Maagdenburg. Tijdens de ceremonie had Frederik haar uitgedroogde lijk uit de graftombe laten halen en een gouden kroon op het hoofd gezet. Het was een huiveringwekkende vertoning geweest, die door de meeste aanwezigen met verbijstering werd gadeslagen.

De slechte relatie tussen paus en keizer was een jaar geleden geëscaleerd, toen Frederik uitgeroepen zou hebben dat Christus, Mohammed en Boeddha alle drie bedriegers waren. Gregorius deed Frederik toen niet alleen in de ban, maar bestempelde hem ook tot Antichrist. De keizer bezette vervolgens woedend belangrijke delen van de Kerkelijke Staat en verscheen zelfs met een leger voor de poorten van Rome.

Toen de eerste berichten over de Tartaarse horden vanuit de Russische steppen Europa bereikten, meende de paus daarin de legendarische Paap Jan

te herkennen, de oosterse christenvorst, die met zijn machtige leger het Heilige Land definitief van alle heidenen zou bevrijden. Maar Béla begreep al snel dat in werkelijkheid een gruwelijk monster op gedoken was. Een monster dat de hele christelijke wereld bedreigde.

De koning schrok op uit zijn overpeinzingen door een zwaar gesnurk naast hem. De aartsbisschop lag onderuitgezakt met open mond te slapen. Bij ieder ander zou Béla zich aan dit gedrag gestoord hebben, maar van de kerkvader kon hij veel hebben. De man was de enige in het koninkrijk die hem onvoorwaardelijk steunde in zijn ruzies met de edelen. Ruzies die hun oorsprong vonden in het slappe bewind van Béla's vader, Andreas. Bijna alle koninklijke rechten had zijn vader gedurende zijn regering verkwanseld en slechts na bittere onderhandelingen en zware dreigementen was Béla erin geslaagd ze voor een deel weer terug te krijgen.

Opnieuw betraden enkele dienaren de zaal en begonnen op een grote, langwerpige houten tafel borden en schalen klaar te zetten. De aartsbisschop schrok wakker, keek even verwilderd om zich heen en verontschuldigde zich toen. Béla krabde in zijn baard, om de felle, jeukende pijn te bestrijden, boog zich voorover en vroeg: “De Heilige Vader wordt geacht de vertegenwoordiger van God op aarde te zijn. Waarom ziet hij het gevaar niet dat ons bedreigt?”

De aartsbisschop keek de koning een ogenblik zwijgend aan. Toen wendde hij zijn blik naar het haardvuur en antwoordde: “Naar de bedoelingen van God kunnen wij, eenvoudige mensen slechts raden, hoogheid. Maar alleen God kan de paus misleiden. Niemand anders.”

Hij pauzeerde even, leek één moment te aarzelen. Toen boog hij zich naar de koning en zei bijna fluisterend: “Over de mogelijke bedoeling van God, heb ik echter wel zo mijn eigen mening, hoogheid. Ik denk dat de tijd gekomen is om die niet langer voor mij te houden.”

Hij wierp een blik over zijn schouder alsof hij wilde controleren dat niemand meeluisterde en zei toen: “Door de houding van de Heilige Vader zult u straks vrijwel alleen de strijd met de Tartaren moeten aanbinden. Wanneer u de overwinning behaalt zal de glans daarvan volledig op u en het koninkrijk afstralen. U bent dan de redder van Europa en van de christenheid.”

Opnieuw pauzeerde hij alsof hij naar de juiste woorden zocht. “Het zwaartepunt van de wereldlijke macht in Europa zal dan niet langer bij de keizer

van het Heilige Roomse Rijk liggen, maar bij u hoogheid, de koning van Hongarije.”

2.

In Napels verlichtte de rode gloed van de ondergaande zon het keizerlijke paleis, dat midden in de stad op een kleine heuvel gebouwd was. In een ruim vertrek, ingericht als de ontvangstzaal van een Romeinse villa, zat de keizer van het Heilige Roomse Rijk op een vergulde, zwaar geornamenteerde zetel. Hij droeg een lang, ruim vallend lichtblauw gewaad, met korte brede mouwen en daaronder een rood zijden hemd dat strak om zijn armen sloot. Blonde, warrige lokken en een getrimde ronde baard omkransten zijn fijn besneden gezicht en een paar levendige grijsgroene ogen keken geamuseerd naar twee mannen voor hem, die zenuwachtig verslag uitbrachten van hun reis naar Noord-Duitsland.

“Dus broodganzen bestaan niet, heren?” vroeg hij, om zichzelf meteen daarna te corrigeren. “Of liever gezegd ze bestaan wel, maar ze groeien niet aan bomen?”

De oudste van de twee, een klein gerimpeld mannetje in een verkreukelde donkergroene mantel antwoordde hakkelend: “Dat is te zeggen, majesteit, wij hebben geen enkele gans áán een boom gezien. Zelfs geen gans in een boom. De enige ganzen die we hebben gezien lagen bij of in het water en meestal ver bij bomen vandaan.”

De keizer streek peinzend over zijn kin en barstte toen plotseling uit in een schaterende lach. “Een nogal merkwaardig gedrag, vindt u ook niet heren? Uiteindelijk zou de boom de moeder van de gans zijn. Was er wellicht sprake van een verstoorde relatie?”

Het oude mannetje antwoordde vol overtuiging, terwijl een tic de rimpels in zijn gezicht bizar opstuwde en weer glad trok: “Volgens mij is er sprake van geen enkele relatie, majesteit.”

De keizer schaterde opnieuw. “Een kostelijk antwoord, Gerardus! Geen enkele relatie. Maar hebt u ook niemand gesproken die ooit ganzen aan bomen heeft zien groeien?”

Het mannetje dat naar de naam Gerardus luisterde, antwoordde: “Niemand heeft ooit een gans aan een boom zien groeien, majesteit. Niemand. En we hebben vrijwel iedereen in Noord-Duitsland die vraag voorgelegd.”

Frederik grijsde breed. “Aan uw inzet twijfel ik niet, Gerardus. Anders had ik u deze opdracht niet gegeven.”

Energiek stond de keizer op en begon voor beide mannen heen en weer te lopen. “Maar nu de belangrijkste vraag heren. Wat voor conclusie kunnen wij uit uw onderzoek trekken?”

De man naast Gerardus, een lange, magere verschijning met hoog gewelfde donkere wenkbrauwen en een slappe mond, antwoordde: “Dat de broodgans van vlees is majesteit en niet van plantaardige oorsprong.”

De keizer keek hem spottend aan. “Dat is het verkeerde antwoord, Johannes. Denk na man, denk na.”

Johannes knikte geschrokken. Gerardus besloot een poging te wagen. “Dat de broodgans in de vastentijd niet meer gegeten mag worden, majesteit?”

“Ook verkeerd, Gerardus. Zo’n lange reis gemaakt en nog niet eens tot de kern van de zaak doorgedrongen?”

Frederik wierp hem een duistere blik toe. Hij bleef staan en keek de beide mannen voor hem strak aan. Die sloegen beschaamd de ogen neer.

Frederik ging weer zitten. “De kern van de zaak is, dat veel van wat wij geloven niet door waarnemingen bevestigd wordt.”

Hij pauzeerde even en voegde er vervolgens aan toe: “En dus niet waar blijkt te zijn. Ik vraag mij af wat er, van alles wat wij geloven, nog meer niet waar is.”

Gerardus vroeg voorzichtig: “Zoals, majesteit?”

“Probeert u mij weer een ketterse uitspraak te ontlokken, Gerardus?” vroeg de keizer. Hij stond op, keek steeds naar links en rechts en fluisterde toen: “Ik zal u niet teleurstellen. Wie zegt mij dat God deze aarde bestuurt? Misschien worden wij wel geregeerd door de duivel.”

De lange dienaar mompelde geschrokken: “Wees toch voorzichtig, majesteit. Zulke woorden zijn gevaarlijk.”

“Gevaarlijk?” de keizer wees op zichzelf. “Ik ben immers al de Antichrist. Althans volgens de Heilige Vader. Bent u bang dat ik nog meer in zijn ahting zal dalen? En hoe zal hij mij dan gaan noemen? Satan wellicht? Ik vraag mij trouwens af wat erger is: Antichrist of Satan. Dat moet ik mijn kerkelijke raadgevers eens vragen. Die houden zich toch alleen maar bezig met problemen als wat er met een koe moet gebeuren die uit een wijwatervat heeft gedronken.”

En plotseling ernstig: “U bent in Rome geweest. Hoe was de situatie?”

Gerardus antwoordde: “We hebben de stad slechts kort aangedaan, majesteit en dan nog onder een valse naam. De aartsbisschop van Hongarije was

op bezoek bij de Heilige Vader. De Hongaren vrezen een inval van de Tartaren en schijnen een kruistocht tegen hen te willen beginnen.”

Frederik wuifde verveeld met zijn hand. “Ach ja, die Tartaren. Het zijn net broodganzen. Iedereen heeft het erover, maar niemand heeft er ooit een gezien.”

Hij boog zich voorover. “Hoe is het met de gezondheid van Gregorius? Dát interesseert me.”

Johannes nam het woord. “Ik heb in het geheim met een dienaar uit het pauselijk paleis gesproken, majesteit. Die voorziet ons al heel lang van betrouwbare informatie. Volgens hem is de Heilige Vader weer hersteld van zijn ziekte, maar nog zo zwak dat hij nauwelijks kan spreken.”

Een straal rood zonlicht viel door het venster achter de keizer, waardoor diens blonde haar veranderde in een rossige krans van vuur. Plotseling leek zijn gezicht een totale metamorfose te ondergaan. Over de engelachtige trekken viel een duistere schaduw. Even leek hij vaag maar onmiskenbaar op de duivel uit een van de kloosterboeken.

Johannes raakte zichtbaar in verwarring en een onderdrukte angst kwam weer uit zijn schuilhoek tevoorschijn. Was de keizer een dienaar van de duivel, zoals de paus beweerde?

Maar Frederik leek opeens genoeg te hebben van het onderhoud, alsof hij teleurgesteld was over de berichten uit Rome.

Hij gelastte: “Laat mij alleen.”

De twee mannen bogen diep en schuifelden achteruit naar de deur. De in gedachten verzonken Frederik leek het niet meer te merken.

3.

De ophaalbrug van de koninklijke burcht in Gran werd ratelend neergelaten, en in het zilveren licht van de winterochtend galoppeerde een groep ruiters door de poort naar buiten. Voorop Béla in een lange, sabelkleurige bontmantel, daarachter de leden van zijn lijfwacht in grauwe, vilten ondermantels met daarover rode, linnen tunieken. De voorste ruiter van het gevolg droeg de koninklijke standaard, de rest lange lansen, waarvan de stalen punten glinsterden in de eerste stralen van de ochtendzons. Wolken sneeuw dwarrelden op toen de paarden de weg langs de muur van de citadel insloegen, die in een ruime boog om de dom voerde.

Op het plein voor de kerk wachtte de aartsbisschop, diep weggedoken in een kraag van bont. Zijn bleke varkensgezicht vertoonde geen enkele emotie

toen hij de koning zag naderen. Twee ruiters links van hem keken eveneens uitdrukkingloos voor zich uit.

Béla hield zijn paard vlak voor dat van de aartsbisschop in. Zijn donkere ogen namen de drie mannen alert en licht spottend op. Alle twijfel en wanhoop, die de aartsbisschop er twee dagen eerder, bij zijn terugkomst uit Rome in had gelezen, waren verdwenen.

“En eerwaarde,” vroeg de koning, “verheugt u zich op een ritje door het mooie Hongaarse land?”

De kerkvorst nam de koning onbewogen op: “Een beetje fris, hoogheid, voor de tijd van het jaar, maar een kniesoor die daar op let.”

Béla richtte zijn blik op de ruiter direct links van de aartsbisschop en zei: “Het verheugt mij zeer dat u ons naar Pest vergezelt, broeder Julianus. Uw aanwezigheid daar kan wel eens van het grootste belang zijn.”

De kleine, magere monnik, met regelmatige, klassieke trekken zei zacht, terwijl een wolkje adem in de ijskoude, windstille lucht bleef hangen: “Ik hoop, hoogheid, dat ik u niet zal teleurstellen.”

De koning riep: “Dat heeft u nog nooit gedaan. Op naar Pest!”

Hij wendde zijn paard, de drie geestelijken voegden zich achter de koninklijke standaard en even later galoppeerde het gezelschap door de stadspoort het wijde, heuvelachtige, geheel met sneeuw bedekte land in.

Ze volgden de oude Romeinse weg langs de Donau. De rivier, vol ijschotsen blonk in de ochtendzon. IJle nevelslierten stegen uit het water omhoog en losten op tegen de achtergrond van de bleekblauwe hemel. Steenblokken markeerden de route. De storm van de vorige dagen had de sneeuw grotendeels van de weg geblazen en over de bevroren grond schoten ze flink op. Slechts hier en daar moesten ze uitwijken voor muren van stuifsnieuw, die in manshoge richels grillige patronen door het landschap trokken.

Béla genoot met volle teugen van de rit. Hoewel de kou hem venijnig in het gezicht prikte en de huid onder zijn baard fel jeukte, leken de zorgen van de afgelopen maanden van hem af te glijden. Hij was blij met de aanwezigheid van broeder Julianus, die vlak achter hem reed. Vier jaar eerder, net nadat de eerste alarmerende berichten over de Tartaren zijn koninkrijk waren binnengedruppeld, had hij de Dominicaanse monnik naar Rusland gestuurd. De geestelijke was twee jaar later teruggekeerd met een volledig verslag van de niets en niemand ontziende storm die op Hongarije afraasde. Béla hoopte met de getuigenis van Julianus de edelen in Pest ervan te overtuigen dat het koninkrijk voor misschien wel de zwaarste beproeving in haar bestaan stond.

De weg slingerde zich door het verlaten landschap, waar hier en daar kale groepjes bomen bij elkaar stonden. Af en toe passeerden ze een dorp. De houten, met gedroogd gras bekapte hoeven lagen half onder de sneeuw bedolven en geen levende ziel bewoog zich buiten. Alleen de grijze pluimen, die uit de rookgaten omhoog kringelden, duiden erop dat ze bewoond werden.

Na verloop van tijd begon de schittering van het zonlicht op de witte vlakke Béla's ogen te irriteren. Hij hield zijn paard in en zette een uit been vervaardigde sneeuwbril op. Zijn begeleiders volgden dit voorbeeld. Daarna werd de tocht voortgezet. Na een bocht in de weg zagen ze de donkere contouren van een Benedictijner klooster uit de sneeuw oprijzen. Béla reed door tot vlak voor de poort en hield toen zijn paard in. Een luikje ging open en een oud, gerimpeld gezicht verscheen achter de tralies in het kijkgat.

Béla riep: "De koning van Hongarije vraagt onderdak!"

Het luikje werd gesloten en even later draaide de met ijzer beslagen deur knarsend open. Het liep tegen de middag en toen ze de binnenplaats opreden vulde de geur van gebraden vlees en vers gebakken brood Béla's neus. Plotseeling beseft hij weer zijn eigen menselijkheid: koning of geen koning, hij rammelde van de honger.

4.

De bramenstruik aan de rand van de Russische steppe kroop als een dikke, bruinwitte slang langs de bovenrand van een langgerekte heuvelrug. Vanaf de buitenkant zagen de dicht in elkaar gegroeide doorntakken er onschuldig uit. Stuifsnieuw was er in door de wind gladgeslepen hopen tegenaan gewaaid en de kluwen zelf was met een wit bevroren poederlaag bedekt. Een grauwe wolkenhemel hing laag boven het bevroren landschap en een ijsskoude noordoostenwind blies door de struik, die leek te huiveren onder deze aanraking.

Midden in het takkenlabyrint, onzichtbaar voor iedereen die erlangs reed, was een open ruimte gemaakt. Het bood plaats aan een van pelzen vervaardigde hut. Van daaruit voerde een smalle doorgang naar een opening aan de rand van de struik, die met takken aan het zicht werd onttrokken. Daarachter lagen twee mannen in lange, grijs-witte bontmantels onbeweeglijk op hun buik naast elkaar. Ze tuurden met samengeknepen ogen door een smalle gleuf tussen de stekelige scheuten naar de vlakte die zich voor hen uitstreekte. Ongeveer een kwart mijl bij hen vandaan trok traag een lang lint van donke-

re ruiters voorbij. Duidelijk zichtbaar waren ook op deze afstand de puntige helmen en veldtekens van het Tartaarse leger.

De twee mannen, die de opmars gadesloegen, waren Hongaarse verspieters, gerekruteerd uit Béla's lijfwacht. Ze konden de zwaarste ontberingen verdragen en waren geoefend in het gebruik van elk wapen; van de handboog tot de stootlans en de kleine dolk, die dun als een fileermes in hun laarzen verstopt zat.

Een half jaar eerder, tijdens de warme zomermaanden, terwijl de Tartaren het koninkrijk Kiev onder de voet liepen, had Béla tien eenheden van elk drie man de steppen ten oosten van Hongarije ingestuurd met slechts één opdracht: hem op de hoogte te houden van de troepenbewegingen van de Tartaren. Slaagden ze en zou hun informatie het koninkrijk van de ondergang redden, dan wachtte hen een rijke beloning. Faalden ze en vielen ze in handen van de Tartaren dan zou een gruwelijk einde hun deel worden.

Plotseling klonk, gedempt door de sneeuw, het geluid van paardenhoeven. Twee Tartaarse verkenners galoppeerden om de bramenstruik heen en hielden hun paarden in vlak voor de plaats waar de twee verspieters lagen. Met hun rug naar de Hongaren gekeerd wisselden ze kort en afgebeten enkele onverstaanbare woorden met elkaar. De staarten van de paarden streken af en toe langs de buitenste takken van de bossage.

De twee Hongaren doken nog iets dieper in hun mantel. De rechterhand gleed geruisloos naar de schacht van de laars en omklemde het heft van de kleine, maar dodelijke dolk. Hun ademhaling vertraagde tot een onhoorbaar ritme. De twee Tartaarse ruiters leken als hellehonden boven hen uit te rijzen. De puntige helmen waren met bruin dooraderd grijs bont afgezet en over de vilten mantels droegen ze een leren met ijzeren knoppen afgezet maliënkolder. Een kromzwaard vormde de enige bewapening. De zwarte, gespierde paarden straalden kracht en vitaliteit uit. Dunne witte ademslierten kwamen uit de neusgaten van de dieren en dreven onmiddellijk uiteen in de ijzige wind.

De twee Tartaarse verkenners waren uitgesproken. Eén draaide zich half om in het zadel en liet zijn blik over de bramenstruik gaan. Hij had een plat vollemaansgezicht dat glom van het schapenvet, schuinstaande ogen en een wrede, kille mond. Het meest angstaanjagend was echter de koude minachting waarmee hij de wereld om hem heen bekeek. Als een roofdier dat zich slechts omringd weet door een kudde weerloze schapen, zo gleed zijn blik over het landschap. Het was de blik die alle Tartaren kenmerkte. De blik van

een strijder die er vast van overtuigd is dat geen enkele tegenstander hem kan weerstaan en dat de wereld en alles wat daarop leeft en groeit hem toebehoort.

Na wat een eeuwigheid leek, slaakten de Tartaren plotseling enkele schrille kreten, stootten de paarden met de hiel in de flanken, om vervolgens in een wilde galop uit het gezichtsveld van de twee Hongaren te verdwijnen. Die lieten hun vrijwel ingehouden adem ontsnappen en haptten naar de koude lucht. Een ijzige vinger leek zich in hun luchtpijp te boren. Hun handen gleden weer omhoog en opnieuw richtten ze hun aandacht op de lange stoet, die als een zwart monster aan hen voorbij trok.

Opeens kwam het einde van de rij in zicht, maar toen die in de onmetelijke witte vlakte verdwenen was, doemde in de verte al de voorhoede van een nieuwe eenheid op. De twee verspieders concentreerden zich op de veldtekens die voorin megedragen werden en die hen vertelden om welk *tümen*, een Tartaars legeronderdeel van ongeveer tienduizend man, het ging. Tegen de avond trok in de invallende duisternis de tros aan hen voorbij en lag de vlakte opnieuw leeg en verlaten voor hen. De wind ging liggen en terwijl de grauwe lucht langzaam van lichtgrijs overging in donkergrijs, begon het zachtjes te sneeuwen. Met nauwelijks hoorbare tikjes dwarrelden de vlokken op de doornige takken. Af en toe galoppeerden nog Tartaarse verkennings-eenheden voorbij, die als wespen rond de hoofdmacht zwermden.

Toen de duisternis volledig was ingevallen, kropen de twee verspieders met trage bewegingen terug naar de hut midden in de struik. Totaal verstijfd en rillend kropen ze tegen elkaar. Langzaam maar zeker keerde het gevoel in hun verkilde ledematen terug. Onder hun lange bontmantels haalden ze repen gedroogd vlees tevoorschijn en begonnen daar traag op te kauwen. Uit een hoek van de hut werd een geitenleren zak opgediept, gevuld met zwaar gekruide rode wijn. De ijskoude vloeistof gleed als een scherp mes langs hun uitgedroogde gehemelte en viel daarna als een bevroren steen in hun maag. Even later begon de alcohol echter te werken en vanuit hun buikstreek verspreidde zich een warme gloed over hun borst, armen en benen. Fluisterend begonnen ze ervaringen uit te wisselen. De oudste, met een ruige donkerrode baard en zwarte priemende ogen zei: “Ik heb eerst khan Batoe gezien met vier *tümen* en daarna prins Sjeiban met één *tümen*. De uitgebreide tros die daarna volgde was duidelijk de achterhoede. Gisteren hebben we prins Güyük met drie *tümen* voorbij zien komen. Ik mis dus de *tümen* van Baidar en Kadan.”

De jongste verspieder knikte. “Ik vermoed dat Baidar en Kadan een andere route genomen hebben, meer naar het westen,” fluisterde hij. “Waarschijnlijk bevinden ze zich achter ons. We zullen moeten oppassen dat we ze morgen niet tegen het lijf lopen.”

De oudste stak nog een stuk vlees in zijn mond en kauwde langdurig. De hut begon zich langzaam te vullen met een benauwde, bedompte lucht. Toen hij zijn mond leeg had nam hij nog een slok wijn en vroeg: “Wat is hun volgende doel?”

De jongste aarzelde even. Toen antwoordde hij: “De Karpatenpassen en daarna Hongarije.”

De oudste knikte. “We moeten zo snel mogelijk terug,” fluisterde hij. “De koning mag dit bericht geen dag later ontvangen dan strikt noodzakelijk is.”

Terwijl ze zwijgend nog wat aten en dronken, overdacht de oudste de situatie. Het feit dat de legertros gepasseerd was, betekende dat er geen eenheden meer zouden volgen. Bijna tachtigduizend Tartaren hadden ze de afgelopen twee dagen vanuit hun schuilplaats langs zien trekken, op weg naar de Hongaarse grens. Tot gisteren had hij gehoopt dat Polen het volgende doelwit van de furie uit het oosten was, maar nu werd duidelijk dat het zijn eigen koninkrijk zou worden.

Wat de oudste verspieder echter dwars zat was het in rook opgaan van de overige Tartaren. Uit ervaring wist hij dat dit op een van hun geliefde strijdmethoden kon wijzen: terwijl de hoofdmacht rustig opmarcheerde naar het volgende doel, leek een deel plotseling verdwenen, om enkele dagen later honderden mijlen verder onverwacht weer op te duiken en daar dood en verderf te zaaien. Vechten tegen Tartaren was vooral vechten tegen een ongrijpbare tegenstander. Viel je aan, dan trokken ze terug. Trok je zelf terug, dan vielen ze aan. Bovendien waren ze eraan gewend om dag en nacht door te rijden, waardoor ze in korte tijd enorme afstanden konden overbruggen.

Hij nam nog een slok wijn en merkte dat hij het eindelijk behaaglijk warm begon te krijgen. Slaap probeerde hem te overmannen, maar voor hij zich daaraan overgaf, stond hem plotseling helder voor ogen wat hij doen moest. Hij zou de jonge verspieder, samen met het derde lid van de eenheid die een paar mijl naar het westen aan de rand van een uitgestrekt naaldwoud met de paarden wachtte, terugsturen naar Hongarije om de koning in te lichten. Hijzelf zou op zoek gaan naar de verdwenen Tartaarse legereenheden. Als hij wist waar die zich bevonden kon dat informatie opleveren, die van groot be-

lang was. Misschien zou het de koning en het Hongaarse leger in staat stellen om de Tartaren te verrassen, in plaats van andersom.

5.

Béla bereikte Pest twee dagen na zijn vertrek uit Gran. Onderweg, toen ze in de buurt van Vac in de versterkte stede van een lid van de landadel overnachtten, was het weer plotseling omgeslagen. Een zachte wind uit het zuiden streek over het besneeuwde land en daardoor begon de bovenlaag van de bevroren grond te ontdooien. De sneeuw vermengde zich met vuilbruine modder en de paarden hadden gaandeweg de dag steeds meer moeite om zich een weg door de brei te banen.

Aan de voet van een heuvel lag Pest. Vanaf het hoogste punt hadden Béla en zijn gevolg een prachtig uitzicht over het omringende land. Rechts, aan de overzijde van de Donau lag Boeda, in de schaduw van een steile rots, die als een puist uit het licht glooiende landschap omhoog stak. Het stadje was niet veel meer dan een rommelige verzameling houten gebouwen rond een plompe, vierkante burcht.

Recht voor hen lag Pest, een druk handelscentrum, waar wegen uit alle windstreken samenkwamen. De stad was door het toegenomen verkeer tussen oost en west sterk gegroeid, maar het had geen muren en lag in een rafeelige halfronde cirkel langs de westelijke oever van de Donau. Midden in de stad was de Romaanse Mariakerk zichtbaar, met daar tegenover een ruim, uit steen en hout opgetrokken logement. Omdat de handel in deze tijd van het jaar vrijwel stillag, werd dit gebouw in de winter vaak gebruikt voor besprekingen tussen koning en edelen. Het beschikte over een grote eetzaal, voldoende slaapgelegenheid en de eigenaar slaagde erin om ook 's winters een goede, met liters wijn besprenkelde maaltijd op tafel te zetten.

Even buiten de stad, vlak langs de rivier, ontwaarde Béla een tiental grauwe ronde tenten, die aan de Komanen toebehoorden. Dit Russische steppevolk had de afgelopen zomer een toevlucht gezocht in Hongarije, meegesleurd door de stroom van volkeren, die aan de furie van de Tartaren trachtten te ontkomen. Béla had hen toestemming gegeven zich op de weidegronden in het zuidoosten van het koninkrijk te vestigen, vooral omdat ze over veertigduizend uitstekend getrainde cavaleristen beschikten, die in de strijd tegen de Tartaren van grote waarde konden zijn.

De komst van de Komanen had de toch al koele betrekkingen tussen de koning en de Hongaarse edelen nog verder onder druk gezet. De edelen

vreesden dat Béla de Komanen zou gebruiken om hen desnoods met geweld van hun resterende rechten te beroven. Daarom drongen ze er voortdurend bij Béla op aan het steppevolk zo snel mogelijk weg te sturen. Om hun verzoek kracht bij te zetten, hadden ze Béla een indrukwekkende lijst met klachten over de Komanen voorgelegd. Volgens die lijst vertrapten ze de oogst, stalen ze als raven, hielden ze er allerlei heidense ritën op na en brachten met hun mooie, vurige vrouwen de hoofden van de Hongaarse mannen op hol. Van dat laatste had Béla zich tijdens enkele bezoeken aan hun kamp persoonlijk kunnen overtuigen. De avonden en nachten stonden in het teken van wilde feesten met opzweepende muziek, waarbij niemand zich aan enige huwelijksbelofte leek te houden. Het had hem zelf de nodige moeite gekost om niet in te gaan op de verleidelijke blikken die de dochter van de Komaanse khan hem bij deze gelegenheden regelmatig toewierp.

Béla rukte zijn gedachten met moeite los van de Komaanse prinses en gaf zijn paard de vrije teugel. In rustige galop daalde het koninklijk gezelschap de heuvel af. Modderspatten sprongen onder de hoeven van de paarden vandaan en besmeurden iedereen die zo onvoorzichtig was te dicht achter zijn voorganger te rijden. Zo reden ze het stadje binnen, waar enkele in donkere gewaden gestoken leden van de Joodse gemeenschap haastig in de nauwe zijstraatjes verdwenen, toen ze de dreunende paardenhoeven over de hoofdstraat hoorden naderen.

Op het plein, dat tussen de Mariakerk en het logement lag was het een en al bedrijvigheid. Dienaren waren onder houten overkappingen bezig de paarden van de uit alle hoeken van het koninkrijk toegestroomde edelen te verzorgen, jonge schildknapen maakten wapens en gereedschap schoon en lansknechten groeften rond hoog opblaaiende vuren bij elkaar voor wat warmte en de laatste roddels.

Toen de koninklijke standaard zichtbaar werd, leek iedereen één moment te verstijven. Meteen daarna begon men zenuwachtig door elkaar te rennen en er vormden zich twee slordige rijen, waaruit gejuich opsteeg toen Béla met zijn gevolg het plein opreed. De standaarden van de aanwezige edelen werden geheven en de rijen weken wat verder uiteen op het moment dat de koninklijke stoet in een regen van opspattende modder passeerde en naar het logement galoppeerde. Vlak voor de deur bracht Béla zijn paard tot stilstand, slingerde zich in één beweging uit het zadel, de teugels aan een dienaar toewerpend, monsterde nors kijkend het plein en de juichende menigte, draaide zich met een ruk om toen zijn gevolg was afgestegen en stapte met grote

schreden via de inmiddels door twee lijfwachten geopende deur het logement binnen.

Meteen achter de deur lag de eetzaal. Lange rijen houten tafels en banken stonden langs de wanden en olielampen verlichtten de bedompte ruimte. Het rook er naar zweet, urine, gebraden vlees en zware, warme kruidenwijn. Aan de tafels zaten de belangrijkste edelen van Hongarije, vretend, boerend, schreeuwend, winden latend en dronken lachend. Zoals altijd had Béla de indruk dat hij een zwijnenstal betrad toen hij zijn blik door de zaal liet gaan en de bekende gezichten in zich opnam.

Door de openstaande deur woei een frisse wind naar binnen, de olielampen flakkerden en op hetzelfde moment daalde een diepe stilte over het gezelschap neer. Een lachsalvo werd haastig afgebroken, het geschuif met banken en tafels verstomde, kletterend aardewerk kwam tot rust en bedienden leken met schalen en kruiken in hun handen te bevriezen. Een dikke klomp vlees, op twee in hoge laarzen gestoken spillebenen en gekleed in een okergeel met vetvlekken besmeurde tuniek, naderde vanuit een hoek van de zaal. Hij maakte een diepe buiging voor Béla en lispelde vanuit een roze gleuf tussen twee kolossale rood dooraderde hamwangen: “Welkom hoogheid, in mijn nederig onderkomen.”

Béla knikte en wuifde de eigenaar van het logement weg. Die verdween buigend uit zijn gezichtsveld. Opnieuw monsterde Béla de aanwezigen. De gezichten die hem aanstaarden waren even verschillend als de misvormingen in een rariteitenkabinet. Rood, opgeblazen, grijs, ziekelijk bleek, gerimpeld geel, jeugdig fanatiek, één ding hadden ze allemaal gemeen: haat en wantrouwen.

Terwijl buiten nog steeds gejuich te horen was, bleef het binnen dreigend stil, tot na wat een eeuwigheid leek, één man in de zaal langzaam opstond. Een vuurrood litteken liep van zijn linkermondhoek naar zijn oor en vertrok zijn gezicht in een grijnzende grimas.

“Namens de Grote Raad heet ik u welkom, hoogheid,” zei de markgraaf van Burgenland.

Zijn woorden leken vriendelijk bedoeld, maar ze klonken als van een beul die vlak voor het uitvoeren van het vonnis zijn slachtoffer nog een laatste gemenigheid toevoegde.

6.

In Napels bestudeerde keizer Frederik aandachtig een zwart kruikje, dat dof glansde in het grijze middaglicht. Achter hem, op een ruwhouten tafel lag op zijn rug het van kin tot aars opengesneden kadaver van een varken. Bruin verkleurd bloed was op de vloer gedropen. Bevlekte messen van uiteenlopende grootte en een bijl lagen op een slordige hoop vlakbij de gekrulde staart van het dier.

Tegenover Frederik stond een lange man, met een merkwaardig rond voorhoofd, borstelige, pikzwarte wenkbrauwen en vettig piekend haar. Hij had een mager, met diepe lijnen doorgroefd gezicht en grote, donkere, bloeddoorlopen ogen. Zijn huid was grauw en vlekkerig van vermoeidheid.

De man was een berucht gifmenger en door de keizer aangesteld om onderzoek te doen naar de uitwerking van allerlei dodelijke brouwsels. Hij had van de keizer opdracht gekregen een gif te vinden, dat niet onmiddellijk, maar op termijn de dood veroorzaakte, geen sporen naliet en waarvan het slachtoffer tot het moment van overlijden geen enkele hinder mocht onderkennen. In die bijna onmogelijke opdracht leek hij geslaagd. Zacht, maar duidelijk opgewonden legde hij de keizer uit wat hij ontdekt had.

“Dit kruikje, majesteit,” zei hij hees, “bevat het gif dat door Locusta voor Nero is vervaardigd en dat hem een snelle, pijnloze dood moest bezorgen, wanneer hij in handen van zijn tegenstanders dreigde te vallen.”

Frederik keek de man met een sarcastische grijns aan en vroeg: “Wilt u beweren dat dit het gif is waarover Suetonius in zijn *De Vitis Ceasarum* heeft geschreven?”

De gifmenger antwoordde zonder aarzelen: “Hetzelfde, majesteit.”

Frederik lachte, maar het klonk niet erg gemeend.

“Dat gif moet dan ruim elfhonderd jaar oud zijn Kazan,” zei hij. Ongeloof droop van zijn woorden als honing uit een opengebroken raat. Wantrouwend voegde hij eraan toe: “Suetonius schrijft dat het spoorloos van Nero’s schrijftafel verdween, vlak voor hij uit zijn paleis vluchtte. Hoe weet u zo zeker dat dit hetzelfde kruikje is?”

De gifmenger haalde een rol perkament uit zijn mouw en overhandigde het de keizer. “Dit document bewijst de echtheid, majesteit. Het is geschreven door Nymphidius Sabinus, de prefect van de praetorianen. Die schrijft dat hij het in handen kreeg doordat een gardist het van Nero’s schrijftafel meenam, twee dagen voor de keizer zich met een dolk van het leven beroofde.”

Frederik rolde het perkament open. Het oude manuscript kraakte en van de randen vielen enkele verkruimelde snippers op de vloer. Met grote moeite las hij de bleek geworden, vlekkerige Latijnse tekst.

“Hierbij verklaar ik, Nymphidius Sabinus, prefect van de praetorianen, dat dit kruikje een gevaarlijk gif bevat, dat door Locusta voor onze voormalige keizer Nero is gemengd. Het werd door gardist Atius in de nacht van de zevende juni van het veertiende regeringsjaar van Nero uit het keizerlijk paleis meegenomen.”

Frederik rolde het document voorzichtig op en keek de gifmenger nieuwsgierig aan. “Hoe komt u hieraan, mijn beste Kazan?”

“Gekocht, majesteit,” antwoordde de gifmenger onzeker.

Frederik lachte luid. Hij veegde een blonde lok van zijn voorhoofd en vroeg: “Voor welk bedrag, Kazan?”

Kazan aarzelde. “Drieduizend bezanten, majesteit.”

De keizer streek over zijn kin. “Dan hebt u vrijwel het hele fonds dat ik u ter beschikking heb gesteld aan dit kruikje uitgegeven.”

De gifmenger knikte.

Frederik keek de man dreigend aan. “Hoe weet u dat u niet het slachtoffer van een oplichter bent geworden, Kazan? Mooie praatjes kan iedereen verkopen. Dit document,” hij hief zijn rechterhand op, waarmee hij de rol perkament vast hield, “kan wel vervalst zijn.”

De gifmenger knikte. Schuld bewust antwoordde hij: “Dat weet ik, majesteit. Maar mijn onderzoek was volledig vastgelopen. Honderden combinaties heb ik de afgelopen maanden uitgeprobeerd,” hij wees in de richting van een schrijftafel, waarop een berg volgeschreven papieren het evenwicht probeerde te bewaren, “maar niets kwam zelfs maar in de buurt van wat u wenst. De dieren reageerden helemaal niet op de hen toegediende mengsels, óf ze werden ziek en stierven langzaam onder helse pijnen. Toen de handelaar mij dit kruikje aanbood heb ik het eerst mogen uitproberen. Ik heb één druppel door het voer van een varken gemengd. Het dier at enkele happen en viel toen als een blok omver. Morsdood.”

Frederik zuchtte vermoeid.

“Maar dat is niet wat ik zoek, Kazan,” zei hij ijzig. “Ik wil een gif dat in eerste instantie geen enkele reactie veroorzaakt, zodat mijn tegenstanders zich niet door voorproevers kunnen laten beschermen, of door ziekte en andere ongemakken achterdochtig worden.”

De gifmenger wees met trillende hand op het opengesneden kadaver. “Daar ligt het eerste slachtoffer van een geslaagd experiment, majesteit,” zei hij, terwijl zijn bloeddoorlopen ogen vochtig begonnen te glanzen. De keizer stond op en inspecteerde het dode varken.

“Een mooie snede, Kazan,” zei hij tevreden. “Recht, niet te diep en geen rafelige randjes. Twee, drie halen schat ik?”

“Twee, majesteit,” antwoordde de gifmenger. “De afgelopen maanden heb ik ruim honderd varkens geopend.”

De keizer bestudeerde de ingewanden, die als een grijswitte hoop rommel in de buikholte lagen. Toen deed hij een stapje terug vanwege de weeë lucht die rond het dier hing.

“Een zware leverbloeding zo te zien, Kazan. Is dat de doodsoorzaak?”

“Jawel, majesteit,” antwoordde de gifmenger. “Dit varken,” vervolgde hij met nauwelijks ingehouden opwinding, “heeft drie weken lang water gehad uit een vat, waarin één druppel ven Nero’s gif was opgelost. Het dier vertoonde geen enkel teken van vergiftiging of ziekte. Het vrat goed, knorde bij het minste of geringste en oogde in alle opzichten vitaal en gezond. Vanmorgen lag het plotseling dood in zijn hok.”

“Maar hoe weet u dat het gif die bloeding veroorzaakt heeft?” vroeg de keizer koel.

De gifmenger opende het kruikje dat hij had meegenomen naar de snijtafel en zei: “Ruikt u eens, majesteit.”

Frederik trok zijn wenkbrauwen op, maar deed toen wat er van hem gevraagd werd. Een sterke amandelgeur prikte hem in de neusgaten.

De gifmenger wees op het varken. “Ruikt u nu eens aan de lever, majesteit.”

Frederik wachtte met inademen tot hij zijn neus vlak boven het als een gevallen meloen opengebarsten orgaan van het dode dier had gebracht en snoof toen een keer voorzichtig.

Dezelfde amandellucht.

“Verrassend, Kazan,” mompelde hij afwezig. “Heel verrassend.”

De gifmenger voelde dat hij de keizer bijna overtuigd had. “Volgens mij absorbeert de lever het gif wanneer het in kleine hoeveelheden wordt toegediend. Maar zo gauw het een bepaalde hoeveelheid heeft opgenomen, barst het uit elkaar.”

Frederik leek nog steeds in gedachten verzonken. “Dat is mogelijk, Kazan. Dat is heel goed mogelijk.”

“De enige vraag is nu, of het op mensen dezelfde uitwerking heeft,” zei de gifmenger.

Plotseling leek Frederik uit zijn duistere gedachten op te schrikken. “Daar hoeft u niet aan te twifelen, Kazan,” zei hij spottend. “Mijn anatomische studies hebben één ding onomstotelijk uitgewezen: innerlijk bestaat er tussen mensen en varkens geen enkel verschil.”

Hij pauzeerde even en voegde er toen aan toe: “Uiterlijk trouwens ook niet.”

7.

De Grote Raad van Hongarije kwam kort na Béla's aankomst in Pest bij elkaar voor een eerste bespreking. Een veertigtal edelen was vanuit alle uithoeken van het koninkrijk samengestroomd, om zich door de koning over de situatie te laten informeren en een aantal belangrijke besluiten te nemen. Er heerste een opgewonden, bijna rebelse sfeer in de eetzaal van het logement. Béla, die op een verhoging had plaats genomen, werd geflankeerd door de aartsbisschoppen van Gran en Kalocsa. Uiterlijk leek hij onbewogen, maar innerlijk was hij gespannen als een snaar. Zijn maag leek in een knoop te liggen, hij zweette en zijn baard jeukte als een hond vol vlooiën. Wars van uiterlijk vertoon droeg hij zijn grauwe vilten mantel, met daarover een rode tuniek en een brede leren riem. De lijfwacht stond met de koninklijke standaard achter de verhoging opgesteld. Tafels en zitbanken waren tegen de wanden geschoven. Olielampen en fakkels verlichtten de ruimte en aan beide zijden van de zaal woedden twee fel knappende haardvuren, die er nauwelijks in slaagden de vochtige kou buiten te houden.

De aartsbisschop van Gran, die zich niet de tijd had gegund zijn donkerbruine monnikspij af te leggen en zich in een meer passend gewaad te hullen, stond op en spreidde de armen.

“Edelen van Hongarije!” baste hij. “Wij zijn hier bijeen in naam van de Allerhoogste en op bevel van uw koning. In de Russische steppen is Satan opgestaan en dreigt ons koninkrijk en de hele christelijke wereld te vernietigen. Duivelse heerscharen proberen ons aan de goddelijke heerschappij te ontfutselen!”

De markgraaf van Burgenland wierp een spottende blik om zich heen, terwijl hij zijn wangen opblies. Enkele edelen grijnsden besmuikt en keken vervolgens naar hun voeten. De aartsbisschop, die dit onbeschofte gedrag

niet ontging, werd nog een tint roder, terwijl hij zijn zware stem als een gesel over de aanwezigen liet gaan.

“De laatste jaren is ons koninkrijk ten prooi gevallen aan ruzie en tweespalt!” brulde hij. “Ik smeeek God dat hij vandaag licht mag brengen in uw door haat en rancune verduisterde hoofden!”

Hij pauzeerde even om zijn woorden meer kracht te geven en bulderde toen: “Laat u niet langer leiden door kleine conflicten over onbeduidende aardse rechten en plichten. Het voortbestaan van het koninkrijk staat op het spel en daarmee het lot van ons allen!”

De markgraaf van Burgenland blies opnieuw zijn wangen op en het gegniffel van de edelen om hem heen drong zelfs tot het podium door, waar de koning, uiterlijk onaangedaan strak voor zich uit keek. De aartsbisschop hapte naar adem, maar op het laatste moment leek hij te beseffen dat hij beter niet op deze provocatie kon ingaan. Hij sloot daarom af met: “Ik geef het woord aan uw heer en koning.”

Béla streek over zijn baard, kuchte een keer en zei toen: “Ik dank de aartsbisschop voor zijn woorden.”

De markgraaf van Burgenland, het litteken op zijn gezicht even rood glanzend als de sintels in de haardvuren, riep luid: “Kunt u wat harder spreken, hoogheid! U bent slecht te verstaan!”

Woede welde in Béla omhoog als het warme water in de bronnen van Veszprem. Zijn donkere ogen richtten zich vonken schietend op de markgraaf. Met moeite slaagde hij erin zich te beheersen. Toen zei hij met een stem kil van haat: “Het staat slechthorenden vrij om dichterbij te komen, markgraaf. Een plaats aan mijn voeten geeft uw positie ook beter weer.”

Het werd doodstil in de zaal. Alle blikken richtten zich op de markgraaf, benieuwd hoe die op deze belediging zou reageren. De man antwoordde grijnzend, maar nogal zwakjes: “Dank u, hoogheid. Dan blijf ik liever staan.”

Béla hernam het woord. De woede zakte even snel weg als ze was opgekomen. En aanzienlijk milder van toon stak hij van wal. “Ik hoef u niet meer te vertellen welk gevaar ons land bedreigt. De aartsbisschop heeft dat al op treffende wijze gedaan. Toch wil ik vandaag nog één belangrijk feit onthullen, opdat u de ernst van de situatie inziet. Afgelopen zomer heb ik in het diepste geheim kleine verkenningsseenheden naar het oosten gestuurd, om de Tartaren te bespieden. Wat tot dan toe slechts in de vorm van geruchten tot ons kwam, kan nu uit de eerste hand worden bevestigd. Het Tartaarse leger

heeft de steppen en de trotse rijken die er gevestigd waren, vernietigd. Op dit moment is het eens rijke en welvarende prinsdom Kiev, ons buurland, vertrappt en vernederd en zucht het onder een hels regime.”

Hij pauzeerde even, zocht naar de juiste woorden en zei toen: “Wie wil weten welk lot ons koninkrijk wacht wanneer wij vandaag de rijen niet sluiten, moet een kijkje nemen in de gebieden aan de andere kant van de Karpaten. Het hellevuur verbleekt bij wat u daar zult aantreffen.”

Het was nu doodstil in de zaal. Alle edelen keken naar de koning. Béla kreeg het gevoel dat zijn woorden effect sorteerden, want de gezichten stonden strak. Zelfs de markgraaf van Burgenland stond roerloos te luisteren.

“Inmiddels hebben wij dankzij onze verkenners en broeder Julianus,” hij maakte een armgebaar naar de rechts van hem staande monnik, “een goed inzicht gekregen in de strijdwijze van de Tartaren. Hun leger bestaat voor het grootste deel uit cavalerie, dat in kleine wendbare eenheden opereert. Ze zijn er meesters in om veel grotere strijdmachten met gedurfde en grote precisie uitgevoerde manoeuvres uit balans te brengen en vervolgens te vernietigen. Op de steppe zijn ze onverslaanbaar. Alleen rivieren, bossen en bergpassen zijn voor hen moeilijk te nemen hindernissen.”

Opnieuw pauzeerde Béla. Toen zei hij: “Als we ons koninkrijk willen redden, zullen we de Tartaren in de Karpaten het hoofd moeten bieden. Ik heb vrijwel alle koninklijke eenheden daar inmiddels naar toe gestuurd, maar dat is niet voldoende. U zult allen zo spoedig mogelijk twintigduizend man eersteklas voetvolk op de been moeten brengen om de bergpassen te verdedigen.”

De baron van Boeda, een kleine, felle man, nam keffend als een straat hond het woord.

“Hoe weet u zo zeker dat de Tartaren ons zullen aanvallen, hoogheid?” vroeg hij. “Is het zwakke en verdeelde Polen een niet veel voor de hand liggender doelwit?”

Béla zuchtte onhoorbaar. Daar gaan we weer, dacht hij. Geïrriteerd antwoordde hij: “Voor of na Polen, baron, eens zal de Tartaarse furie ook op ons neerdalen.”

Die kefte onmiddellijk terug: “Als ze eerst Polen aanvallen, komen ze niet door de voordeur ons land binnen, maar door de achterdeur!”

Gelach klonk op. Béla had het gevoel dat hij de greep op de vergadering al weer begon te verliezen. De aartsbisschop van Gran zag het gevaar en schoot hem te hulp.

“Wanneer de Tartaren eerst Polen binnenvallen,” baste hij, “zijn we op tijd gewaarschuwd. Bovendien moeten ze dan door de Hoge Tatra. Dat gebied is nog ontoegankelijker dan de Karpaten.”

De markgraaf van Burgenland mengde zich in de discussie. “Waarom zet u de Komanen niet in bij de Karpaten, hoogheid? Ze bivakkeren daar toch al in de buurt. Ons voetvolk kunnen we dan in reserve houden.”

Béla reageerde kortaf op deze vraag: “De Komanen zijn voortreffelijke ruiters, maar totaal ongeschikt om bergpassen te verdedigen.”

De baron van Boeda merkte giftig kijkend op: “Het verbaast mij dat u zo veel vertrouwen stelt in de Komanen. Wie garandeert ons eigenlijk dat ze straks niet de zijde van de Tartaren kiezen en onze soldaten in de rug aanvallen?”

Béla antwoordde nijdig: “De Komanen haten de Tartaren, baron. Zij zullen nooit gemene zaak met hen maken.”

De markgraaf van Burgenland reageerde verontwaardigd op deze woorden.

“De edelen van Hongarije delen uw standpunt niet, hoogheid. Wij hebben voor u arriveerde de zaak besproken en zijn unaniem van mening dat Hongaarse soldaten niet worden ingezet met een stel onbetrouwbare Komanen in de rug.”

Béla sprong woedend overeind. Hij wist dat de razernij hem meestal tot uitspraken bracht waar hij later spijt van kreeg, maar hij kon zich onmogelijk langer beheersen.

“U bent en blijft de stommeling die u altijd geweest bent, markgraaf!” brieste hij. “U kletst over de Tartaren alsof het over een stel Italiaanse struikrovers gaat. De Tartaren spannen met niemand samen! Ze achten zichzelf onverslaanbaar en hebben nog nooit een bondgenootschap gevormd met wie dan ook!”

De markgraaf schudde het hoofd. “Wanneer u mij een stommeling noemt, hoogheid, dan kwalificeert u daarmee alle edelen van Hongarije. Ons standpunt is unaniem en onwrikbaar. Er gaat geen soldaat naar de Karpaten zo lang de Komanen daar rondhangen.”

Instemmend gemompel klonk op. De razende hardvuren brulden. Béla merkte dat het zweet tappelings van hem afstroomde. Vertwijfeld keek hij naar de aartsbisschop van Gran. Die was paars aangelopen; de lippen tot een smalle streep samengetrokken. De knokkels van zijn handen lagen als witte kiezelstenen op de armleuning van zijn zetel. Hij zei echter niets.